

Határtalanul! program tanulmányi kirándulás hetedikeseknek

HAT-KP-1-2023/1-000977

A "Geometria Kopernikusza" Bolyai nyomában Erdélyben

Az Ócsai Bolyai János Gimnáziumban már szinte hagyomány, hogy a 6 évfolyamos gimnáziumi képzésbe bejövő osztály külhoni tanulmányi kirándulást pályáz meg a Határtalanul! program keretében.

Az idei hetedikesek 2024. október 9-13. között Erdélyben jártak. A kirándulás az első több napos osztályprogramot, és sokak számára a családtól való első hosszabb távollétet is jelentette. Így nem csoda, hogy nagy volt az izgalom induláskor. Ám a korai időpont megtette a hatását: a buszon az izgatott csevegést hamarosan felváltotta a csend, a többség csak a határ elérésekor ébredt fel.

A határátlépést követően első megállónk **Nagyvárad** volt. A 11.században alapított város 1920-ig Bihar vármegye központja volt, a trianoni békeszerződés nyomán került Romániához. A város neve szorosan összefonódik Szent László királyunkéval, aki a bihari püspökséget ide helyezte.

Az általa alapított templom sajnos a török időkben megsemmisült, mi a helyén ma látható barokk székesegyházat kerestük fel. Szent László király hamvait 1113 körül helyezték végső nyugalomra Váradon. Erről emlékeztünk meg az épület előtt látható Szent László szobornál megállva, valamint a püspöki palotában Szent László hermája előtt. Az idegenvezető elmondta: a hermát és a koponyacsont-ereklyét búcsú idején a szentmise végén körbehordozzák a bazilika előtti téren. Az idegenvezető és történelemtanár kollégánk vezetésével felidéztük a Szent László nevéhez fűződő legendákat is.

Sétánk során végighaladtunk a székesegyház oldalán végigfutó Kanonoksor árkádjai alatt, mely része Nagyvárad barokk építészeti épületegyüttesének. A lakóházak a katolikus egyház kanonokjainak elhelyezésére szolgáltak, olyan kiváló tudósok éltek falai között, mint pl. Rómer Flóris, Ipolyi Arnold, Fraknói Vilmos.

A második általunk felkeresett város **Kolozsvár** volt. A főtéri városmakettnél az idegenvezetőnk megmutatta, miért is kapta a város hajdan a „kincses” jelzőt. A terület az ókortól fogva lakott volt, de a település virágkorát a 15. században szabad királyi városként élte, mikor a városlakók nagy része magyar és szász kézművesekből állt. Kolozsvár egyike annak a hét erődített városnak, amelyekről Erdély német nevét kapta (Siebenbürgen). Kolozsvár híres ezen kívül Mátyás király és Bocskai István fejedelem szülővárosaként, illetve az unitarianizmus bölcsőjeként.

A Főtér, eredetileg Nagypiac, mindig is a város központja volt, melyet a város legtekintélyesebb polgárainak lakóházai, a legfontosabb világi és egyházi intézmények épületei kereteztek. A tér legjelentősebb építménye a Szent Mihály-templom, melynek falai fontos történelmi eseményeket láttak: közel 50 országgyűlés, fejedelemválasztások és -beiktatások, királyi találkozók zajlottak itt. A templom mellett áll Fadusz János Mátyás király szobra, mely Kolozsvár szimbóluma. A tér közelében felkerestük Mátyás király szülőházát is, koszorúval tisztelegve nagy királyunk emléke előtt.

Visszafelé menet megtekintettük a Babeş-Bolyai Tudományegyetem épületét is, felidézve az intézmény jelentőségét a magyar nyelvű erdélyi oktatásban. Számunkra, ócsai gimnazisták számára különösen fontos az egyetem, mivel Bolyai János nevét viseli, akárcsak a mi intézményünk. Ezután kerítettünk sort a magunkkal hozott Bolyai-kvíz kitöltésére.

Majd búcsút mondtunk Partiumnak, és a Király-hágón keresztül beléptünk Erdélybe. Rövid megállónk során megemlékeztünk arról, hogy ez a hely volt 1557-től 1867-ig Magyarország és Erdély határa, később pedig Partium és Erdély határa.

Első napunk gazdag programja erdélyi szálláshelyünk elfoglalásával zárult Gyergyószentmiklós főterén, a Rubin Hotelben, ahol tetemes késésünk ellenére nagy szeretettel és finom meleg vacsorával vártak bennünket.

Második nap erdélyi csillagtúránk kiindulópontja, Gyergyószentmiklós nevezetességeivel ismerkedtünk. Főtéri szálláshelyünkről indulva bejártuk a belvárost, ami a folyamatban lévő útfelújítási munkák miatt inkább teljesítménytúra volt, mint városi séta. A különlegességnek számító Örmény-templomban előadást hallgattunk a város történetéről, a többnemzetiségű lakosság vallási toleranciájáról, az erődtemplomos építkezés hagyományairól Erdélyben.

Ezután látogatást tettünk a Kós Károly Általános Iskolába, ahol a 7-8. osztály tanulói kis műsor keretében mutatkoztak be. Megtudtuk, hogy egy korábbi tűzesetnek köszönhetik szép és korszerű iskolaépületüket: a felújítás keretében bővítést, emeleti ráépítést is kapott az iskola. Ekkor hozták létre a kísérleti veteményeskertet is. Bemutatkozásként mi is levetítettük az általunk készített kisfilmet Ócsáról és a Bolyai János Gimnáziumról, majd saját készítésű könyvjelzővel és édességgel ajándékoztunk meg a helyieket. A hivatalos bemutatkozást közös sportverseny követte volna, ha az időjárás közbe nem szól. Helyette a vendéglátók által szervezett zsúron spontán kialakult kisebb csoportokban ismerkedtek tovább a gyerekek.

Felkerestük Bara István gazdálkodót, aki permakultúrás növénytermesztéssel foglalkozik. Mivel ez egy sokak számára kevésbé ismert fogalom, magyarázata külön fejezetet érdemel. A birtokon megtekintettük a 2 hektáros erdőkert új telepítéseit, előadást hallgattunk a fenntartható gazdálkodás alapelveiről, és megkóstolhattuk a birtokon termelt növényekből készült lekvárt és szörpöket. A beszélgetés során kiderült, hogy a család a gyergyói magyar közösség vezető személyiségei közé tartozik, minden közösségi kezdeményezésben részt vesz vagy támogat, rengeteg önkéntes munkát végez. Bara István, aki hosszabb ideig élt külföldön, azért tért vissza szűkebb hazájába, hogy az erdélyi magyar lét örömeit és nehézségeit gyermekei is megélhessék, és a nagyvilágban szerzett tapasztalatait itt kamatoztassa közössége javára.

Délután a Békás-szorosba és a Gyilkos-tóhoz kirándultunk. Végigyalogoltunk a szűk sziklavölgyön, miközben meredek sziklák, csobogó patakok és barlangok között haladtunk. Azt hiszem, az út során itt készült a legtöbb fénykép, ami egyértelműen mutatja, mennyire lenyűgözte a hely a gyerekeket. A csodálatos látványon kívül megismertük a környék földrajzát, a tó kialakulásának történetét és a hozzá fűződő legendát is. A keskeny, kanyargós úton a gyerekek nagy izgalommal szemlélték, hogyan fordul a busz szinte lehetetlennek tűnő módon, együtt szurkoltak a buszvezetőnek.

Harmadik napunk Csíkba, azon belül a székelység katolikus vallási életének legismertebb zarándokhelyére, Csíksomlyóba vezetett. A kegytemplom és a Mária-szobor megtekintésekor sem maradtak el a helyhez kapcsolódó legendák és csodatételekről szóló beszámolók. A Kissomlyó-hegy megmászása után tárult fel szemünk előtt a Nagysomlyó és a két hegy közötti nyereg, amely minden évben Pünkösdkor az összmagyarság legjelentősebb keresztény zarándoklatának ad helyet. Visszaúton a Barátok feredőjénél kóstolót kaptunk egy borvíz-forrásból. Nem mindenki volt olyan bátor, hogy a kissé zavaros, szúrós szagú vizet megízlelje, de aki megtette, nem bánta meg. Az idegenvezetőnk itt mesélt a vulkáni utóműködés gazdag természeti adományairól: a moffetákról és gazdag ásványvíz(borvíz)-forrásokról, melyeket a helyiek előnyben részesítenek, és a megszámlálhatatlanul sok forrás révén ingyen élvezhetnek Erdélyben.

Délután a Szent Anna-tóhoz és a Mohos tőzeglápra látogattunk el. Itt is elvarázsolt minket a táj változatos formavilága és természeti értékei. A tó egy vulkáni kráterben keletkezett, így már nem is ért meglepetésként, hogy ehhez is kapcsolódik egy eredet-legenda. A földrajzi ismereteken túl szóba kerültek a környezet megóvásának kérdései, az emberi tevékenység káros hatásai is. Az idegenvezető felkészített minket a környéken kószáló „kolduló medvékkel” való találkozás lehetőségére, de a gyerekek sajnálatára személyes találkozásra nem került sor. A mohos tőzeglápon helyi vezető segítségével ismerkedtünk a hely különleges élővilágával és természeti formáival.

Negyedik napunkat a Sóvidéknek szenteltük. Szovátafürdő megtekintése és az egyedülálló édes-sós vizű Medve-tó felkeresése után a Sóháton és a Sósorosban barangoltunk, ahol elsődleges és másodlagos sóképződményeket figyelhettünk meg közelről. Többen a sósziklák megnyalására is vállalkoztak. Idegenvezetőnk medvével szerencsére itt sem tudott szolgálni, ám azt megmutatta, hogyan ismerhetjük fel, hogy nemrégiben itt járt egy bundás. Erről csak annyit, hogy félreérthetetlen nyomokat hagy maga után, amelyekből az avatott szem sok információt kiolvashat. Ezután leereszkedtünk a Parajdi Sóbányába, ahol meglepetésünkre autóbuszok szállítják a látogatókat a föld alatti óriási termekbe. Ez a két program aratta a legnagyobb tetszést a gyerekek körében. Szívesen időztek el a falmászós kötélpályán, vásároltak sótermékeket, és barangoltak a különféle helyiségek között.

Majd Korondot kerestük fel, ahol bemutatót kaptunk a hagyományos kézműipar remekeiről (fazekasság, fafaragás, taplómivesség), valamint megcsodáltuk néhány székelykaput. Itt mindenki beszerezhetette a családnak szánt jellegzetes erdélyi ajándéktárgyakat.

Majd Farkaslakán megkoszorúztuk Tamási Áron síremlékét és a Trianon-emlékművet. Itt is lehetőség volt a vásárban bóklászni, fagyit, jégkását, kürtöskalácsot venni és ajándéktárgyakat beszerezni.

A hosszúra nyúlt napot „Székelyföld fővárosában”, Székelyudvarhelyen zártuk, ahol megtekintettük a „Hősök terének” is nevezett Emlékezés Parkjában Erdély nagyjainak szobrait, ahol nemzeti színű szalagokat helyeztünk el, majd a főteret és a református kollégiumot kerestük fel.

Az ötödik napon is sok program várt még ránk. El sem hittük, hogy máris elérkezett a hazaindulás napja!

Gyergyószárhegyen megtekintettük a Lázár-kastélyt, mely az erdélyi reneszánsz építészet egyik legszebb alkotása. Az 1500-as években itt nevelkedik Bethlen Gábor, későbbi erdélyi fejedelem, az erődített udvarház Erdély fontos művelődési, gazdasági és katonai-igazgatási központja volt. A Lázár grófi család egykori székhelye napjainkban látogatható, valamint képzőművészeti műhelyként funkcionál, alkotótáboraival és kurzusaival a régió fontos kultúrateremtője.

Utolsó erdélyi állomásunk Marosvásárhely volt, ahol a Rózsák terén tettünk sétát. Itt megemlékeztünk a közelmúlt egyik sorsfordító eseményéről, a romániai forradalomról, majd megtekintettük a Vártemplomot és a Kultúrpalotát – utóbbi sajnos csak kívülről, mivel épp felújítás alatt állt.

Itt vettünk búcsút idegenvezetőnkől, aki utunk során rengeteg információval, történettel, érdekességgel, tudással gazdagított bennünket, mindezt jól emészthető, szórakoztató módon tálalva, ami feledhetetlenné teszi a hallottakat. Általa a számunkra néhol szokatlan szóhasználatú vagy kiejtésű erdélyi beszédből is ízelítőt kaphattunk.

A hazafelé út sokkal hosszabbnak tűnt, mivel mindnyájan vártuk már a találkozást szeretteinkkel, és telve voltunk friss élményekkel. A Királyhágón még egyszer visszaneztünk Erdélyre, amelyet sokan örökre a szívükbe zártak.

BARA TANYA, GYERGYÓSZENTMIKLÓS

A Határtalanul programnak kötelező programpontja egy helyi termelő, kézműves vagy iparos felkeresése, illetve egy másik kötelező elem egy a helyi közösség számára ismert és elismert emberrel való találkozás, megismerkedés.

Bara István gyergyószentmiklósi gazdálkodó azt hiszem, mindkét feltételnek megfelel egy személyben. A fiatal mezőgazdasági termelő – ahogy ő nevezi – tanyázással foglalkozik, de nem a hagyományos módon.

Ő elszánt hirdetője és követője az ún. permakultúrás növénytermesztésnek. Erről a művelési módról azt hiszem, hogy sokan közülünk elég keveset tudunk.

A permakultúra a „permanent agriculture”, azaz az „állandó mezőgazdaság” kifejezésből származik.

Fogalmát az ausztrál Bill Mollison és David Holmgren alkotta meg, akiket az a meggyőződés sarkallt, hogy

ha az emberi társadalom továbbra is ilyen mértékben folytatja a Föld tartalékainak fölélését, akkor el fogja pusztítani az élővilágot és önmagát is.

A permakultúra megoldásként a természetben zajló ökológiai folyamatok minél teljesebb érvényesítését javasolja az ember élőhelyén és szükségletei megtermelése során. Hangsúlyozza a fogyasztás drasztikus csökkentésének, az energiamegtakarításnak és a természetből való „házi” energiatermelés különféle módozatainak fontosságát. Alapgondolatának lényege, hogy az ember számára hasznos állat-és növényfajokból létre lehet hozni a természetes életközösségekhez hasonlóan működő ökológiai rendszereket. A permakultúra az emberi élőhelyek és mezőgazdasági rendszerek olyan kialakítása, mely a természetben zajló folyamatokat utánozza, veszi mintául. Ezáltal az emberi szükségletek megteremtése nem rombolni fogja a környezetet, hanem épp ellenkezőleg, javítja azt.

Már egy egészen picike konyhakertet ki lehet alakítani a permakultúra elvei szerint, ahol létrejöhet egy önmagát fenntartó rendszer. Itt nincs szükség permetezésre, mert a kártevőket természetes ellenségeik pusztítják el, nem keletkezik szemét, mert a szerves anyagok a komposztálóba vagy egyenesen a földbe kerülnek.

Bara István is saját, 250 nm-es háztáji kertjében, egy ún. erdőkertben kezdte meg az ismerkedést, kísérletezést ezzel a fenntartható mezőgazdasági művelési móddal.

A permakultúrák gazdálkodás lényege az, hogy a gazda a gazdaság minden egyes elemét - növények, állatok, épületek, táj és ember - egy közös rendszerbe foglalja össze, a közöttük lévő kapcsolatokat tudatosan tervezi meg, használja ki. Így maguk a természetes folyamatok léphetnek az egyébként sokszor energiaigényes, költséges, környezetromboló vagy -károsító emberi tevékenységek helyébe.

Bara István elmondása szerint mielőtt belevágott volna a birtok kialakításába, egy évig csak megfigyelte a permakultúrák termelésre kiszemelt területet. Figyelte a napállásokat egész év folyamán, az uralkodó szélirányt, a csapadékmennyiséget, a rendelkezésre álló vízkészletet, a természetesen előforduló növényzetet és növénytársulásokat, és még nagyon sok más tényezőt. A permakultúra kialakításához ugyanis a rendelkezésre álló tér és az őshonos fajok ismeretének alapos ismeretere van szükség.

A tanya, ahol mi jártunk, egy viszonylag új telepítésű 2 hektár nagyságú erdőkert, ahol a tanyagazda bogycs gyümölcsökből, virágokból, valamint gyógy- és fűszernövényekből álló növénytársításokat hozott létre a permakultúra alapelveire építve. A hozzá nem értő hiába kutat rendszer után az erdőkertben, de amint elhangzott, minden növény valamilyen jól megfontolt okból került vagy nőtt oda. Josta, málna, ribizli, homoktövis, szibériai és kanadai áfonya fajok, damaszkuszi rózsa él ezen a területen, mellettük gyümölcsfák, gyógynövények, virágok szolgálják az egységes rendszert, segítik egymást a fajok. Ki gondolná pl., hogy a nálunk is ismert csillagfürt virágnak milyen nagy szerepe van a nitrogéntermelésben, mely az itt termesztett haszonnövények számára elengedhetetlen, természetes forrás.

A permakultúrák gondolkodás annyival több a biogazdálkodásnál, hogy a gazdálkodás valamennyi elemét (növényeket, állatokat, építményeket, domborzatot, táji és vízrajzi adottságokat) egy egységes ökológiai rendszerre szerkeszti össze, amelyben az előre megtervezett módon létrejövő kapcsolathálózaton keresztül az egyes elemek produktivitása, használhatósága javul, a ráfordítás (ápolás, takarmány, gyógyszerek, elhelyezésre szolgáló épületek) csökken.

A rendszernek természetesen része az ember is, tehát a permakultúra egyben emberi élőhelyeket is létrehoz. Célja az is, hogy valódi közösségi kapcsolatokat teremtsen emberek, embercsoportok között. A piaci stabilitást nagyban segíti, hogy a helyi értékesítés különféle formái alakulnak ki. Ilyenek a városok és a közelben élő biogazdák között szerveződő zöldségelőfizetéses „dobozrendszer” vagy kosárközség, a termelők és a fogyasztók szövetkezése, a szívességbank, a helyi „etikus befektetéseket” szolgáló pénzügyi szervezetek stb.

Bara István ezen a területen is példamutató alakja a helyi közösségnek. Részt vesz minden olyan kezdeményezésben, mely a közösség erősítését, a helyi emberek összefogását célozza. Családjával

kalákában telepítenek fákat, ültetvényeket, az élhetőbb városért parkosítási, szemétszedési akciókban vesznek részt, termelői fórumokat, magbörzét szerveznek, oktatásokat, tanácsadást nyújtanak kertészkedőknek, tanyázóknak és vállalkozóknak, a Vöröskereszt számára gyűjtenek különleges akciókkal pl. 24 órás folyamatos edzés a gyergyószentmiklósi városháza előtt, kézműves tönkölykenyeret sütnek kemencében, kézműves szörpöket, lekvárokat állítanak elő az erdőkertben megtermett bogyós gyümölcsökből, fenyőrügyből, gyógynövényekből stb.

Azt hiszem, a gyerekek még keveset értettek annak a munkának a jelentőségéből, amelyet ez az ember végez, de remélem (hogy stílusos szóképpel éljek), néhány gondolatmagvacska gyökeret ereszt a fejükben a későbbi életükre.